

SAŽETAK PRESUDE

CAAMAÑO VALLE PROTIV ŠPANJOLSKE PRESUDA VIJEĆA OD 11. SVIBNJA 2021. ZAHTJEV BR. 43564/17

Ograničenje biračkog prava kćeri podnositeljice zahtjeva bilo je proporcionalno legitimnom cilju

ČINJENICE

Podnositeljica zahtjeva majka je M., osobe s intelektualnim teškoćama. Neposredno prije M.-inog 18. rođendana, podnositeljica je podnijela zahtjev za produljenje skrbništva nad kćeri uz koji je tražila da M. ne bude lišena biračkog prava. Ipak, prvostupanjski sudac oduzeo je to pravo M., smatrajući da ga ona nije sposobna ostvariti. Prvostupanjska presuda sadržavala je opširno obrazloženje i reference na španjolsko pravo i sudsku praksu te obveze Španjolske prema međunarodnim ugovorima. Sudac je istaknuo da M. nije lišena biračkog prava zbog nedostatka viših kognitivnih ili intelektualnih sposobnosti niti zbog nedostatka znanja o glasačkim mogućnostima, već zbog nedostatka sposobnosti u pogledu političkih i izbornih pitanja. Drugim riječima, lišenje M.-inog biračkog prava nije bilo utemeljeno na činjenici da ona nije znala gotovo ništa o španjolskom političkom sustavu, već na činjenici da se na nju moglo jako utjecati i da nije bila svjesna posljedica svog glasanja. Regionalni sud odbio je žalbu podnositeljice zahtjeva, a Vrhovni sud njezinu reviziju. Ustavni sud je odbio ustavnu tužbu navodeći da u španjolskom pravnom sustavu postoji mogućnost ograničenja biračkog prava, uključujući, među ostalim, sudskom odlukom.

PRIGOVORI

Pozivajući se na članak 3. Protokola br. 1 uz Konvenciju u vezi s člankom 14. i člankom 1. Protokola br. 12. uz Konvenciju, podnositeljica zahtjeva tvrdila je da je oduzimanje biračkog prava njezinoj kćeri povrijedilo njezino pravo na slobodne izbore te da je takvo postupanje bilo diskriminatorno.

OCJENA ESLJP-a

ESLJP je u svojoj sudskoj praksi utvrdio da članak 3. Protokola br. 1. jamči aktivno i pasivno biračko pravo (*Selahattin Demirtaş protiv Turske (br. 2)* [VV], st 385.)¹. Ta prava nisu apsolutna i države ugovornice uživaju široku slobodu procjene u reguliranju izbornih prava. Međutim, ako se ograničenje biračkog prava primjenjuje na posebno ranjivu skupinu u društvu

¹ Sažetak presude dostupan je na [hrvatskom jeziku](#)

koja je u prošlosti pretrpjela znatnu diskriminaciju, poput osoba s intelektualnim poteškoćama, tada je sloboda procjene države znatno uža (*Alajos Kiss protiv Mađarske*, st. 42).

Isključenje bilo koje skupine ili kategorije općeg stanovništva mora biti spojivo s temeljnom svrhom članka 3. Protokola br. 1., a to je slobodno izražavanje mišljenja naroda pri izboru zakonodavnih tijela.

Jedan od relevantnih čimbenika pri određivanju opsega slobode procjene države je postojanje ili nepostojanje konsenzusa između država ugovornica u pogledu ograničenja biračkog prava (*Sitaropoulos i Giakoumopoulos protiv Grčke* [VV], st. 66.)². S tim u vezi, ESLJP je istaknuo da je opće biračko pravo osnovno načelo, međutim, to ne znači da članak 3. Protokola br. 1 jamči osobama s intelektualnim teškoćama apsolutno pravo na korištenje biračkog prava. ESLJP je komparativno-pravnom usporedbom zakonodavstva država članica Vijeća Europe ustanovio da trenutačno ne postoji konsenzus među državama strankama u smislu bezuvjetnog prava osoba s intelektualnim teškoćama da ostvaruju biračko pravo. Upravno suprotno, većina država dopušta ograničenja koja se temelje na intelektualnoj sposobnosti pojedinca³.

ESLJP je u svojoj ranijoj sudskoj praksi utvrdio da se neselektivno oduzimanje biračkih prava, bez individualizirane sudske procjene i isključivo na temelju intelektualne teškoće koja zahtijeva djelomično skrbništvo, ne može smatrati spojivim s legitimnim razlozima za ograničavanje biračkog prava (*Alajos Kiss protiv Mađarske*, st. 44.). Nasuprot tome, prihvatio je kao legitiman cilj “osigurati da samo građani koji su sposobni procijeniti posljedice svojih odluka i donijeti svjesne i razborite odluke trebaju sudjelovati u javnim poslovima” (*Alajos Kiss protiv Mađarske*, st. 38.).

U ovom predmetu ESLJP je zaključio da je odluka nadležnih sudova da oduzmu biračko pravo M. imala cilj osigurati da u javnim poslovima sudjeluju samo građani koji su sposobni procijeniti posljedice svojih odluka i donositi svjesne i razborite odluke, koji cilj je bio legitiman.

² Sažetak presude dostupan je na [hrvatskom jeziku](#)

³ Agencija Europske unije za temeljna prava (FRA) u svom izvješću „[Pravo na političko sudjelovanje osoba s invaliditetom](#)” utvrdila je da se pravo glasa u nacionalnom zakonodavstvu često povezuje s pravnom sposobnošću pa je osobama kojima je oduzeta poslovna sposobnost (potpuno ili djelomično) zabranjeno glasovati. U ovom izvješću FRA navodi da 7 od 28 država članica EU (Austrija, Hrvatska, Italija, Latvija, Nizozemska, Švedska i Ujedinjeno Kraljevstvo) jamči biračko pravo svim osobama s invaliditetom, uključujući i one bez poslovne sposobnosti. Druga skupina država članica EU ima sustav u kojem se procjenjuje stvarna glasačka sposobnost pojedinca. Tako primjerice u Mađarskoj suci odlučuju smiju li osobe s "ograničenim intelektualnim sposobnostima" glasovati, dok u Sloveniji suci odlučuju hoće li ograničiti biračko pravo na temelju procjene je li osoba s invaliditetom sposobna razumjeti značenje, svrhu i učinak izbora. Treća skupina od 15 država članica EU osobama s invaliditetom kojima je oduzeta poslovna sposobnost zabranjuje glasanje. Te države su Belgija, Bugarska, Cipar, Danska, Estonija, Njemačka, Grčka, Irska, Litva, Luksemburg, Malta, Poljska, Portugal, Rumunjska i Slovačka.

Španjolski sustav nije uspostavio automatsku zabranu glasovanja u odnosu na osobe pod skrbištvom u situacijama sličnim onoj kćeri podnositeljice zahtjeva, već je osigurao ispitivanje okolnosti svakog pojedinačnog slučaja. Zakon je predviđao oduzimanje biračkog prava samo u najtežim slučajevima invaliditeta i u odnosu na osobe lišene poslovne sposobnosti pravomoćnom sudskom odlukom u kojoj je izričito utvrđeno da dotična osoba nije sposobna ostvariti biračko pravo.

Ispitujući jesu li domaći sudovi temeljito i u svjetlu načela Konvencije ispitali opravdanost ograničenja M.-inog biračkog prava, ESLJP je zaključio da M. nije izgubila svoje pravo glasa kao rezultat automatskog općeg ograničenja, već kao rezultat odluke donesene u tijeku zasebnog postupka lišenja poslovne sposobnosti koji je pokrenut na zahtjev njezinih roditelja. Četiri sudske instance bile su uključene u procjenu M.-ine sposobnosti za glasanje. Prvostupanjski sudac temeljito je ispitao njezinu poslovnu sposobnost i, nakon što je odvagao interese te ocijenio dokaze, presudio da se skrbištvo treba produljiti i da se M. treba lišiti biračkog prava jer nije imala potrebne kognitivne sposobnosti za razumijevanje značenja glasovanja i bila je lako sklona utjecaju. Tu odluku su potvrdili Regionalni i Vrhovni sud te na kraju Ustavni sud koji je zaključio da su se sudske odluke temeljile na individualiziranom ispitivanju M.-ine situacije i da nisu bile proizvoljne, iracionalne ili očigledno pogrešne.

Slijedom navedenog, ESLJP je utvrdio da oduzimanje biračkog prava M. nije bilo nerazmjerno legitimnom cilju kojem se težilo.

Budući da se svako ograničenje biračkog prava mora analizirati ne samo iz perspektive pojedinca, već i iz perspektive demokratskog društva u cjelini, ESLJP je ispitao je li ograničenje M.-inog biračkog prava uzrokovalo povredu slobodnog izražavanja mišljenja naroda.

S tim u vezi, ESLJP je ponovio da svaka država ima pravo odrediti kako će osigurati slobodno izražavanje mišljenja naroda. Dok jedna skupina država stavlja naglasak na pravo svih ljudi da sudjeluju na izborima, druga skupina stavlja naglasak na zahtjev slobodnog i samoodređenog izbora birača, zabranjujući osobama s određenim intelektualnim teškoćama sudjelovanje na izborima. Obzirom da članak 3. Protokola br. 1 uz Konvenciju ne nameće niti jedan od ovih sustava, ESLJP je zaključio da oba sustava ulaze u opseg slobode procjene država, pod uvjetom da se lišenje biračkog prava primjenjuje samo na osobe koje nisu u stanju slobodno i samostalno donijeti odluku o korištenju biračkog prava.

Uzimajući u obzir činjenicu da je isključivanje kćeri podnositeljice zahtjeva iz izbornog procesa bilo legitimno i proporcionalno, ESLJP je zaključio da osporena mjera nije onemogućila slobodno izražavanje mišljenja naroda.

Slijedom navedenog, nije došlo do povrede članka 3. Protokola br. 1 uz Konvenciju.

ESLJP je također utvrdio da nije bilo povrede ni članka 14. u vezi s člankom 3. Protokola br. 1 uz Konvenciju ni članka 1. Protokola br. 12 jer je razlika u postupanju između M. i drugih osoba koje nisu bile lišene poslovne sposobnosti, bila je opravdana.

Ovaj sažetak izradio je Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Sažetak ne predstavlja službeni dokument Europskog suda za ljudska prava te ne obvezuje taj Sud.

© Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava.